

मिरची पिकावरील किड व्यवस्थापन

डॉ. अर्चना बोरकर

सहाय्यक प्राध्यापिका (किटकशास्त्र विभाग)

कृषी महाविद्यालय, मुल

संदीप राठोड

पदव्युत्तर पदवी विद्यार्थी (किटकशास्त्र विभाग)

डॉ. पंजाबराव देशमुख कृषी विद्यापीठ, अकोला

मिरची हे प्रमुख भाजीपाला पीक आहे. या पिकावर प्रामुख्याने रस शोषक किडी जसे फुलकिडे, तुडतुडे, पांढरी माशी, मावा तसेच कोळी व फळ पोखरणारी अळी या किडींचा प्रादुर्भाव आढळतो. या किडींचे योग्य वेळी नियंत्रण न केल्यास मोठे नुकसान होते. त्यासाठी सुरुवातीपासून एकात्मिक कीड व्यवस्थापनाचा अवलंब करणे गरजेचे आहे. या किडींबाबत अधिक माहिती खालील प्रमाणे:

१) फुलकिडे:

मिरचीवर फुलकिडे या कीटकांचा प्रादुर्भाव पानाच्या खालच्या बाजूला किंवा शेंड्यावर आढळून येतो. हे किटक आकाराने अतिशय लहान (१ मि. मी. पेक्षा कमी लांबीचे), निमुळते, नाजूक असतात. ते फिकट पिवळ्या किंवा करड्या रंगाचे असतो. पिल्ले व प्रौढ अवस्था पानांच्या खालील बाजूस राहून पानाच्या वरचा पापुद्रा खरवडता व त्यामधून निघणारा रस ते शोषून घेतात. त्यामुळे पाने वाकडी व बारीक होतात. पाने वरच्या बाजूला मुडली गेल्याने त्यांचा आकार द्रोणासारखा दिसतो. किडीचा प्रादुर्भाव अधिक असल्यास पाने व झाडाचे शेंडे चुरडतात. यालाच आपण चुरडा- मुडडा रोग असे म्हणतो. हे कीटक खोडातील देखील रस शोषून घेतात. त्यामुळे खोड कमजोर बनते व पानांची गळ होते. या किडीचा उपद्रव पीक लहान असतानाच सुरू होतो व झाड मोठे होईपर्यंत राहतो. प्रभावित झाडाची वाढ खुंटते व अशा झाडाला मिरच्या कमी लागतात. अलीकडच्या काळात काळे फुलकिडे मिरची पिकाचे फार नुकसान करतांना दिसतात.

२) मावा:

मावा किडीचे पिल्ले व प्रौढ कळ्या, फुले, कोवळी पाने आणि शेंड्यातील रस शोषण करतात. यामुळे पाने सुरकुतल्यासारखी दिसतात, नवीन पालवी येणे बंद होते. झाडाची पाने लहान आकार घेऊन चुरडली जातात. परिणामी झाडाची वाढ खुंटते.

३) पांढरी माशी:

किडीचे पिल्ले व प्रौढ पानाच्या खालच्या बाजूने राहून त्यातील रस शोषण करतात. या किडीमुळे पाने पिवळी पडतात. ही कीड शरीराबाहेर मधासारखा चिकट पदार्थ सोडते. या चिकट पदार्थावर काळसर बुरशीची वाढ होते. यामुळे पानाच्या अन्ननिर्मिती प्रक्रियेत बाधा येते. परिणामी झाडाची वाढ खुंटते. उत्पादनात घट येते. पांढरी माशी अनेक विषाणूजन्य रोगाचा प्रसार करते.

४) तुडतुडे:

किडीचे पिल्ले व प्रौढ पानाच्या खालच्या बाजूने राहून त्यातील रस शोषण करतात. या किडीचा जास्त प्रादुर्भाव झाल्यास पाने मुरगळतात, करपतात व परिणामी झाडांची वाढ खुंटते.

रस शोषक किडींचे एकात्मिक व्यवस्थापन:

- पेरणी अगोदर थायमेशोवझाम (३० एफ एस) ७ मिली किंवा इमिडाक्लोप्रिड ७० डब्ल्यू एस १० मिलि प्रति १ किलो बियाणे या प्रमाणात बीज प्रक्रिया करावी.
- पिकाची फेरपालट करावी. सतत मिरचीचे पीक घेणे टाळावे.
- पांढऱ्या माशीसाठी पिवळे चिकट सापळे हेक्टरी १० प्रमाणात लावावेत.
- मिरची पिकासोबत ४:१ या प्रमाणात चवळी, कोथिंबीर किंवा उडीद यांचे आंतरपीक घ्यावे.
- निंबोळी पेंड दोनदा (रोप लावतेवेळी व एक महिन्यांनंतर) १०० किलो प्रति एकरी विभागून घ्यावी.
- रस शोषक किडीच्या नियंत्रणासाठी क्रायसोपाच्या २ (दोन) अळ्या प्रति झाड सोडाव्यात.
- मिरचीच्या रोपावर हलकेसे पाणी शिंपडल्यास फुलकिडीचा प्रादुर्भाव कमी होतो.
- रोपावर ५ टक्के निंबोळी अर्क फवारावे.

रासायनिक नियंत्रण:

या किडीच्या चांगल्या नियंत्रणासाठी लागवडी पासून २ आठवड्यांनी पिकावर १५ दिवसांच्या अंतराने शिफारशीप्रमाणे कीटक नाशकांचा आलटून पालटून वापर करावा.

फुलकिडे नियंत्रणाकरिता:

इमामेवटीन बेन्झोएट (५ एसजी) ४ ग्रॅम किंवा लॅम्बडा सायहॅलोथ्रीन (५ ईसी) ६ मि.लि. किंवा इथीऑन (५० ईसी) ३० मि.लि. किंवा डायमीथोएट (३० ईसी) १३ मि.लि. किंवा फिप्रोनील (५ ईसी) १६ मि.लि. किंवा स्पायरोटेट्रामाट (१५.३१ ओडी) ८ मि.लि. किंवा स्पायनेटोराम ११.७० (एससी) १० मि.लि. किंवा मीथोमाईल ४० (एसपी) १५ मि.लि. १० लीटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी.

मावा, तुडतुडे, पांढरी माशी नियंत्रणाकरिता:

असिफेट (९५ एसजी) १६ ग्रॅम किंवा असिटामीप्रिड (२० एसपी) १.० मि.लि. किंवा डायमेटोथोएट (३० ईसी) १० मि.लि. किंवा फिप्रोनील (५ ईसी) १६ मि.लि. किंवा स्पिनोसेंट (४५ एसएल) ३.२ मि.लि. किंवा इमिडाक्लोप्रिड (७० डब्ल्यूएस) ७ मि.लि. किंवा स्पायरोटेट्रामाट (१५.३१ ओडी) ८ मि.लि. किंवा मिथील डिमेटॉन (२५ ई सी) १० मि.लि. किंवा त्रिवॉलफॉस (२५ ई सी) १० मि.लि. १० लीटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी.

५) फळ पोखरणारी अळी:

ही अळी तपकिरी हिखट रंगाची असून, शरीराच्या दोन्ही बाजूंनी गडद पट्टा असतो. शरीरावर तुरळक केस असतात. सुरुवातीच्या अवस्थेमध्ये अळी पाने, कळ्या, फुले व रोपाच्या शेड्यावर उपजीविका करते. फळधारणे नंतर ती फळांना अनियमित आकाराची मोठी छिद्रे पाडून, तोंडाकडील भाग फळात घालते व आतील भाग पोखरून खाते.

एकात्मिक व्यवस्थापन:

- झेंडू या सापळा पिकाची ४५ दिवसांची रोपे १०० झाडे प्रति एकरी लावावीत.
- ट्रायकोग्रामाची अंडी ५०,००० प्रति हेक्टर शेतामध्ये सोडावेत.
- निंबोळी अर्क ५ टक्के किंवा अॅझाडिरेवटीन तेल (३०० पीपीएम) ५ मि.लि. प्रति लिटर पाणी या प्रमाणे प्रतिबंधात्मक फवारणी करावी.

रासायनिक नियंत्रण:

स्पिनोसेंट (४५ एसएल) ३.२ मि.लि. किंवा थायोडिकार्ब (७५ डब्ल्यूपी) २० ग्रॅम किंवा इमामेवटीन बेन्झोएट (५ एसजी) ४ ग्रॅम किंवा लॅम्बडा सायहॅलोथ्रीन (५ ईसी) ६ मि.लि. किंवा फ्ल्युबेंडायअमाईड (३९.३५ एससी) २ मि.लि. किंवा क्लोरअॅन्ट्रानिलीप्रोल (१८.५ एससी) ३ मि.लि. किंवा सायअॅन्ट्रानिलीप्रोल (१०.२६ ओडी) १२ मि.लि. किंवा डेल्टामेथ्रीन (२.८० ईसी) १० मि.लि. किंवा फिप्रोनील (५ ईसी) १६ मि.लि. किंवा इंडोक्झाकार्ब (१४.५ एससी) ७ मि.लि. प्रति १० लिटर पाणी या प्रमाणे फवारणी करावी.

६) कोळी:

कोळी किंवा अष्टपदी हि अकिटक गटातील कीड असून, हे अत्यंत सूक्ष्म (लांबी १ मि.मी.), चपट, वर्तुळाकार, लाल किंवा पिवळसर रंगाचे असतात. पानावर ते सैरावैरा धावत असतात. पिल्ले व प्रौढ अवस्था पानाच्या मागील बाजूस राहून पानातील रस शोषण करतात. प्रादुर्भावग्रस्त पानाच्या कडा खालच्या बाजूस वळल्या जातात. झाडाच्या खालच्या बाजूची पाने आकाराने मोठी गर्द हिरवी, राठ पण कोकडलेली दिसतात. सर्व साधारणपणे पानाचे देठ लांबलेले आढळतात. प्रादुर्भावग्रस्त झाडांची वाढ खुंटते. फुलांची गळ होते. फळांचा आकार लहान राहून विद्रूप होतो. उत्पादनात भारी घट होते.

रासायनिक नियंत्रण:

पाण्यात विरघळणारा गंधक (८० टक्के) २५ ग्रॅम किंवा डायकोफॉल २० मी.ली. किंवा लॅम्बडा सायहॅलोथ्रीन (५ ईसी) ६ मि.लि. किंवा क्लोरफेनपायर १० (एससी) १५ मि.लि. किंवा डायफेनथायउरोन (५० डब्ल्यूपी) १२ ग्रॅम किंवा डायमीथोएट (३० ईसी) २० मि.लि. किंवा इमामेवटीन बेन्झोएट (५ एसजी) ४ ग्रॅम किंवा इथीऑन (५० ईसी) ३० मि.लि. किंवा फेनाझाक्वीन (१० ईसी) ३१ मि.लि. किंवा स्पायरोमेसिफेन (२२.९० एससी) ८ मि.लि. किंवा हेक्झीथायाक्झोस (५.४५ ईसी) ४-५ मि.लि. किंवा ईटोक्झाझोल (१० एससी) १० मि.लि. किंवा मलाथिओन (५० ईसी) १.५ मि.लि. किंवा प्रोपरजाएट (५७ ईसी) ३० मि.लि. किंवा त्रिवॉलफॉस (२५ ईसी) १५ मि.लि. किंवा मिल्बेमेकटीन (१ ईसी) ६. ५० मि.लि. (लेबलवलेम नुसार) १० लीटर पाण्यात मिसळून फवारावे.

(संपर्क: +९१ ८००७५०७४६३)

